

KUIDAS KEELEPOLIITIKA ÜHISKONNA RIKKUST REGULEERIB: Inimõiguste Instituudi esindajana osales **Mart Rannut** Torontos toimunud esinduslikul keelepoliitika konverentsil "Multidistsiplinaarsed lähenemisviisid keelepoliitika planeerimisel".

Keelsus ja umb

Multidisciplinary Approaches in Language Policy and Planning Conference on konverents, mis – nagu nimestki näha – tegeleb muutuva keelega muutavas maailmas –, mida järgnevalt tutvustan.

Umbkeelsuse kohad

Eesti esindajana pidasin ettekande hariduse ja õppekeele teemal, üritades leida põhjendusi segregatiivsele olukorrale Eestis, kus seni vene keeles toimivate koolide riigikeelsele õppele üleminekut toetavad nii eestlased kui ka venelased (vt Inimõiguste Instituudi 2015. aasta uuringut "Keelilised inimõigused ja julgeolek"), aga mõned poliitikud panevad kõvasti vastu, leiutades ebaadekvaatseid põhjendusi ning nähes kõiges "vene kaarti". Plaan pakkuda vähem eesti keele õpet, kuid saavutada oluliselt parem tulemus samas vene koolide segregatsiooni säilitades, kuulub ulme valdkonda. Seega soovib osa populistpoliitikutest teadlastest üle sõita, kuid kannatajaks on ennekõike venekeelne elanikkond, kes järjest enam jääb sissetulekutes eestlastest maha ja lisaks võimenduvad sotsiaalse languse kaasnähtud nagu narkomaania, kuritegevuse jms kasv.

Umbkeelsus ei ole vaid meil vohav probleem. Indoneesia teadlane meeldejäeva nimega **Komilie Situmorang** käsitles meilegi tuttavat nähtust, kus jõukamad ärimehed üritavad oma lapsi umbinglisekeelsetesse koolidesse panna. Tagajärjeks on kooli lõpetamisel valdavalt riigikeelses

keskkonnas konkurentsivõimetus kehva kirjakeele oskuse ja sotsiaalsete sidemete puudumise tõttu. Teadlaste jutt aga suurt ei mõju, inglise keele prestiiž on kõrge ka igas provintsilinnas, kuigi seal pole inglise keelega midagi peale hakata. Ka meil Eestis leidub peamiselt venekeelseid ärimehi, kes lapse rahvusvahelisse kooli õppima panevad ega mõtle tagajärgedele kooli lõpetamisel.

Majanduslik keel

Konverentsil oli meeldivalt palju majandusteadlasi, kes keelepoliitika majandusaspekte analüüsisid. Üldjoontes tähendab kakskeelne ühiskond ühe keelega võrreldes 30–50% suuremaid kulusid ning see võib olla küllaltki suur koorem ühiskonnale, eriti kui poliitikud vastutustundetult oma valijatele vastavaid kingitusi tegema hakkavad: kõikvõimalikud tõlked, sildindus ja dokumendihaldus, lisaks veel majandust koormav keeleõpe ja haridusressursi raiskamine.

Meilegi on tuttav olukord, kus okupatsiooniajal sisserännanud immigrandid ja nende järglased ei

Üldjoontes tähendab kakskeelne ühiskond ükskeelsega võrreldes 30-50% suuremaid kulusid ning see on küllaltki suur koorem.

soovi eesti keeles ka kolme sõna öelda ja nõuavad häälekalt emakeelset teenindust, millele neil tegelikult õigust pole.

Immigrandid tekitavad tihti oma ebapiisava sotsialiseerumisega vastuvõtvale riigile probleeme, ennekõike vähese haridus- ja kultuurihuvi tõttu. Õppimine pole tihtipeale oluline, eriti märgatav on see kirjaoskuses ja matemaatikas, sest tõttu on USA-s nende väljalangevus põhikoolist põhivooluga võrreldes enam kui kahekordne. Mis neist edasi saab, seda pole vist raske ennustada.

Inimkapital ja keel

Mitmed ettekanded käsitlesid keelt kui inimkapitali – formaalsete ja sotsiaalsete oskuste kogumit, millesse saab eelkõige hariduse kaudu kasulikult investeerida. Siin on tähtis just riigikeele oskus: selle tagasihoidlik oskus tähendab automaatselt teistest madalamat konkurentsivõimet ja vähemat palka ning seda ei suuda üldjuhul kompenseerida ka mõne teise keele briljantne valdamine.

Oluline on ka nn rahvusliku kapitali roll, nt Quebecis on selleks pensionifondid, mis hoiavad oma investeerimis- ja laenuoliitikaga olulised infotehnoloogia ja kommunikatsioonifirmad kodumaises omanduses, kasutades selleks vajadusel lepingutes fikseeritud ostueesõigust. Firmade vähemalt osaline kodumaisus tagab ametliku keele kasutamise ning selle staatuse ühiskonnas, pikas perspektiivis aga hoiab kapitali ja ajusid kodumaal ning mõjutab positiivselt majanduslikku arengut.

Sel aastal täitus 40 aastat Quebeci kuulsa keelseaduse Bill 101 vastuvõtmisest, selle analüüsile

keelsus

Immigrandid tekitavad tihti oma ebapiisava sotsialiseerumisega vastuvõtvale riigile probleeme, ennekõike vähese haridus- ja kultuurihuvi tõttu.

oli pühendatud eraldi sessioon, kus saavutusi ja tagajärgi vaeti. Ennekõike mõjutas see eliidi keelsuse muutumist, sisuliselt näitab see vastavas keeles töötavate tippspetsialistide osakaalu. Erinevalt meie keelseadusest valgus selle mõju üle ka erasfääri ja meelelahutusse, luues tõhusad motivaatorid integratsiooniks, soodustades riigikeele kasutamist ning vähendades etnilisi konflikte. Valdavalt suurimaks edulooks on osutunud seaduse alusel läbiviidud haridusreform, mis tagab kõigile ametliku keele valdamise ning sellega kaasneva kõrge staatuse. Eriti oluline on see immigrantide puhul, kes seni keeleõppes eemale hoidsid ja üritasid igal pool oma vähese inglise keelega hakkama saada.

Värvikirevaid keeleuuutüüpe

Negatiivset ka: teaduskonverentsidele on jõudnud kriitilise diskursuse uurimise sildi all ka libateadust, mida sel konverentsil lausa plenaarettekandes tund aega järjest nautida võis. Korralik

keeleuuu või lapik maakera. Nimelt teatas üks aktiivne ja produktiivne neoliberaalsust uuriv teadlane, et keele käsitlemine inimkapitalina on diskrimineerimine ja sellel puudub teaduslik alus. Kohal viibinud majandusteadlased ei jätanud kahtlemata enda teada, mida nad teise sügavatest mõtetest arvasid, küll aga hämmastas mõndagi, et eelmisel aastal oli teadlane vastava sisuga raamatu ka kuulsas Routledge'i kirjastuses välja andnud.

Oli teisigi, kes enda loodud ideoloogilises väitemaailmas uusi tõdesid kuulutasid, näiteks üks puertoriikolane väitis oma rassilingvistikat uurivas esitluses tõsimeeli, et külm sõda oli valge mehe väljamõeldis, et tõhusamalt teisi vaimselt orjastada, kool on aga vabadust alla suruv institutsioon, sest ei luba igapähe oma keelevarianti kasutada, st vigadega kirjutada.

Ühte teemat tasub veel mainida, just see tõttu, et keegi seda ei puudutanud. Nimelt on paljudes maades olukord, kus suure osa laste kodune keel erineb riigi- ja koolikeelest. Uurisin, kas kuskil on see riigikeelses lasteaeda või kooli minekul ka probleeme tekitanud ning kas peaks immigrantidele omakeelseid (venekeelseid) lasteaedu rajama. Selline Eestis levinud mõte ei olnud mujal maailmas arusaadav: maksta peale segregatsiooni tootmisele? Tegelikult on vastav korraldus ka inimõigustega vastuolus, aga osasid meie poliitikuid ei kõiguta miski, eks siin ole yanatoomilikku suurvene šovinismi ning teisalt Moskvat pelgavat vähemuskompleksi, aga selle saamatu poliitika kinnimaksjateks oleme meie sinuga kahekesi, armas lugeja. ✕

MUUSIKA OKTOOBRI NUMBRIS

KAANEINTERVJU JÜRI REINVEREGA.

ENN SOOSAARE EETILISE ESSEISTIKA PREMIA SAANUD HELILOOJA JÜRI REINVERE RÄÄGIB OMA INTERVJUUS, ET MUUSIKATEATER PEAKS KA KAASAJAL LUGUSID JUTUSTAMA JA KUIDAS BACH OLEKS VÕINUD KA ATONAALSET MUUSIKAT KIRJUTADA.

AVALIKUSTATAKSE

TÄNAVUSED EESTI MUUSIKANÕUKOGU JA KULTUURKAPITALI PREMIA SAAJAD

KUIDAS VÕETI VASTU

TÕNU KÕRVITSA MUUSIKAT NING TALLINNA KAMMERORKESTRIT JA EESTI FILHARMONIA KAMMERKOORI DIRIGENT RISTO JOOSTIGA ITAALIAS MITO FESTIVALIL?

LÄHEMALT

VILJANDI KITARRIFESTIVALI KUULSAST KÜLALISEST KURT ROSENWINKELIST

Teater. Muusika. Kino oktoobrinumbri teatriosas kirjutab **Evelyn Raudsepp** installatiivsusest teatrilavastustes, **Marie Pullerits** festivalist „SAAL Biennaal”, **Madis Kolk** lavastustest „Revolutsioon” (NO99) ja „Big Data” (Vaba Lava) ning **Erni Kask** vestleb prantsuse hääletreeneri **Perrine Bailleux**’ga.

Muusikaosas uurib **Ines Reingold-Tali** Eurovisiooni võidulaulu fenomeni, **Saale Kareda** „Eesti muusika päevade” näitel eesti kõlamodernismi juuri ja **Liis Kolle** Euroopa uusi ooperimaju, **Tiiu Levald** küsib, miks ikka veel armastatakse ooperit ning **Tiit Lauk** vaatab tagasi suvisele „Augustibluusile”.

Kinolehekülgedel arvustab **Tõnu Karjatse Katrin** ja **Andres Maimiku** „Minu näoga onu” ning **Margit Tõnson Priit Pääsukese** „Keti lõppu”, **Tõnis Tootsen** kirjutab **Kaspar Jancise** filmograafiast ning **Olav Ehala**, **Tiit Kikas**, **Ülo Krigul** ja **Ardo Ran Varres** jätkavad vestlust filmimuusikast.

„Vastab” **Vahur Laiapea**, „Persona grata” on **Jakob Juhkam**.